
НОВА
1934
Ч. 11.
ХАТА

„НОВА ХАТА“

ЖУРНАЛ ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ.

Виходить раз у місяць.

Річник X. Число 11. 1. листопада 1934.

ЗМІСТ ч. 11.

ІЛЮСТРАЦІЇ.

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ:
ЛЬВІВ. РИНОК 39. І. п.

Телефон: 85-83 Число конта П.К.О. 405361

Річна передплата . . . . 16.00 зол.
Піврічна передплата . . . . 8.50 „
Чвертьрічна передплата . . . . . . 4.50 „
Ціна поодинокого числа: 1.50 зол., подвійного 2.50 зол.

Річна передплата в Америці й Канаді . . . . 3 дол.
Річна передплата в Чехословаччині . . . . 60 Кч.
В Румунії: річна передплата 400 леїв, піврічна 210 леїв, чвертьрічна 120 леїв, поодиноке число 40 леїв.

З Америки й Канади приймає передплату за часопис: Заступництво „Nowa Chata“, Philadelphia Pa, 1134 Atwood Road.

В Румунії приймають передплату за „Нову Хату“: Dmytro Herodot, Bucarest IV. str. Delea Veche 45. Книгарня Юрій Гливка і Спілка, Чернівці, ул. Петровича 4.

Пренумерата є платна з гори; післяплатникам числиться передплату так, якби була плачена квартально. Хто не повідомить адміністрації **писемно** про те, що не бажає вже передплачувати, числиться далі передплатником. Зворот числа поштою ще не є виповідженням пренумерати.

Реклямації треба вносити за посередництвом місцевого поштового уряду, коли число не наспіло до 10-го кожного місяця на місце призначення. Реклямацій надісланих прямо, або в пізнішому речинці Адміністрація не бере під розвагу.

УВАГА! **УВАГА!**

Заграничне льосування

Остаточний речинець встановлений на 10 грудня ц. р.

До кінця листопада ще маєте час вплатити залеглу передплату!

Пришліть і візьмете участь у льосуванні!

Подаємо список усіх тих, що досі надіслали передплату:

Канада: Укр. Жіноча Поміч, Вінніпеґ; Т-во Укр. Жінок ім. О. Бесарабової, Едмонтон; Е. Даркович, Куроки; Т-во ім. О. Бесарабової, Пайн Рівер; Т-во ім. О. Бесарабової, Торонто; Пульхерія Мощук, Торонто; Укр. Народній Дім, Торонто; Марія Бойчук, Овкбурн; Т-во Укр. Жінок, Ріджайна; Т-во Укр. Жінок, Уотсон; Т-во Укр. Жінок, Гемільтон; Жін. Т-во ім. Лесі Українки. Іст Віндзор; Софія Ґрещук, Саскатун; Укр. Читальня, Те Пас; І. Трач, Монтреаль; Т-во Укр. Жінок, Мічем.

Сполучені Держави Америки: Емілія Батрак, Рочестер; Стефанія Ортинська, Шенандо; Анна Петрик, Манчестер; Юлія Кучер, Карнеджі; Союз Українок, Коговз; Олена Кульчицька, Клівленд; Анастазія Кочан, Джолієт; С. Чапельська, Майнерсвіл; К. Качмар, С. Павл; Марія Чучман, Амстердам; Т-во ім. Ольги Кобилянської, Вунсокет; Анастазія Стасіцька, Ірвінґтон; Софія Шкраба, Мейвуд.

Арґентина: Осип Вареница, Апостолес.

Франція: Е. Подуфалий, Асніер.

Румунія: Др. Олена Михальська, Букарешт; О. Шпанюк, Вижниця; А. Стуґрен, Реґін; С. Лакуста, Фокшани; П. Белей, Отач; П. Кебич, Морен; Ольга Гузар, Чернівці; О. Гордійчук, Іспас; О. Сірецька, Чернівці; інж. Т. Черський, Бузев; К. Костенчук, Римнік; С. Олексюк, Каракаль; В. Яцевюк, Текуча; Р. Щербанович, Садаґура; О. Ковальська, Звиняч; М. Мойсюк, Плоєшти; Я. Виноградник, Букурешти; П. Балан, Букурешти; Доміцелля Василакі, Чернівці; М. Дутковський, Каменка.

Чехословаччина: Л. Садовська, Прага; Евгенія Барцальова, Прага; Елисавета Смеречанська, Великі Березни; Зіна Кущинська, Іршава; Анна Сурупова, Великий Бочків; Наталка Балицька, Густ; Славка Свободівна, Берегово; Єлисавета Станькова, Густ; Ольга Федоркова, Дубове; Др. Надія Сукманська-Слодецька, Просечниці; П. Алиськевичева, Ужгород; Інж. Е. Гузар, Лісковець; Евгенія Равич, Порошків; Людмиля Бризгунова, Братіслава; Інж. С. Зеркаль, Братіслава; Інж. Іван Олексин, Топольчанки; Марія Козловська, Білки; Олена Фрелякова, Рахів; Інж. Н. Гордієнко, Іжки; Домнікія Мельник, Кралова; Єлисавета Андрусякова, Густ.

Усіх заграничних передплатниць прохаємо його провірити й якщо себе не знайдуть, реклямувати.

Шкода втратити нагоду на гарні різдвяні дарунки!

НОВА ХАТА

ЖУРНАЛ ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

РІК X. ЛИСТОПАД 1934 Ч. 11.

ЛИСТОПАД

УЛЯНА КРАВЧЕНКО.

* * *

Згадаймо цей момент —
Коли нам Сонце Молоде зійшло
Коли нас кликало на Свято!
А місто і село
вгортало в рідний орнамент!...
Згадаймо...
нехай у серці спогади цвитуть —
Нехай нас рвуть
нестримним ритмом крови
У соняшне роздалля —
Там де мета єдина!...

ЛЕВ ГАНКЕВИЧ.

ЖІНКИ В ГОРОЖАНСЬКОМУ КОМІТЕТІ

Дарія Старосольська.

Завмерло відразу все українське життя, коли дня 21. XI. 1918 року опустили Львів український уряд і українська армія. Там, де ще вчора працювали Національна Рада, Державні Секретаріяти, а передовсім Харчовий Уряд, бо місто почало вже голодувати, панувала гробова тишина і не було ніякого руху. Ще вчора під Харчовим Урядом, у будинку німецької ґімназії на ґубернаторських валах пульсувало гарячкове життя, чекали маси людей без ріжниці віри й народности — сьогодні будинок порожній, а перед ним ніодної людини. Місто покинули мужчини. Осталися жінки й діти.

Першою признакою пробуджуючогося життя була поява дневника „Вперед", де негайно згуртувалося все українське громадянське життя.

Положення українського населення міста стало дуже важке. Багато родин з причини виїзду мужів, братів та синів остало без ніякої помочі. Голод, холод і недуги заглянули до них і треба було негайного порятунку.

І тоді повстав Горожанський Комітет у Львові, а в ньому висунулися на перше місце українські жінки. На перший поклик Горожанського Комітету зголосилися вони в більшому числі, і розділили працю поміж себе на секції. Були чотири (жіночі) секції: перша самаританська, помочи для ранених і інтернованих, друга запомогова, третя посередництва праці, четверта жіночих варстатів праці. Крім тих чотирьох секцій була ще пята правної поради, яку вели мужчини, б. судді: Володимир Целевич, Михайло Ільницький, пок. Олекса Присташ і правники Аркадій Малецький і Гнат Паньчишин.

В військових і цивільних шпиталях лежало тоді багато наших жовнірів. Цими зайнялася самаританська секція. Несла їм матеріяльну поміч та моральну розраду. Радість ранених, коли вперше явилися делеґатка самаританської секції, годі описати.

Найбільше активна була ота самаританська секція, яка на ділі сповняла всі завдання Червоного Хреста. По думці обопільної умови між повновласниками Української Національної Ради у Львові і польською правлячою комісією виїхали три делеґатки цієї секції, Дарія Старосольська, Олена Косевичева і Софія Олеськівна дня 23. I. 1919 р. на захід, щоби відвідати наших ранених, інтернованих та полонених і провірити відносини в таборах.

Рівночасно виїхали три делеґатки польського Червоного Хреста, Марія Дулембянка, Дідушицка і Марія Опєнска на схід, щоби відвідати шпиталі та табори полонених по українському боці.

Наші делеґатки виїхали до Кракова і тут оглянули передовсім Домбє, де тоді наших інтернованих і полонених було до 3.000 осіб. По докладному провіренні відносин в Домбю делеґатки відбули конференцію з краківським Червоним Хрестом, якому предложили меморіял про всі хиби й недостачі, що їх запримітили на Домбю. З Кракова виїхали до Вадовиць, де було також до 3.000 наших інтернованих і полонених, а з Вадовиць до Баранова, де тоді находилися цивільні закладники. Були ще наші полонені й інтерновані в Модліні, але на виїзд там наших де-

Софія Олеськівна.

леґаток не згодилися військові власти, так, що вони з Баранова поїхали ще тільки до Перемишля.

Майже рівночасно вернули делеґатки польського Червоного Хреста і польська преса виразно підчеркнула, що український уряд прийняв їх незвичайно ввічливо і дав їм спромогу відвідати всі шпиталі і табори інтернованих.

Праця в секції так збільшилася, що треба було поділити секцію ще на чотири відділи: 1) статистично інформаційний, 2) лікарської опіки: а) над убогим населенням міста Львова, б) над українськими дітьми в школах і захоронках, 3) відділ опіки над інтернованими і полоненими, 4) відділ приєднування членів та фондів для секції.

Статистично інформаційний відділ дбав також про списки інтернованих, полонених, хорих та померших, які поміщував відтак у часописах, вишукував інтернованих та посередничив в пересилці переписки між родинами та полоненими.

Відділ лікарської опіки мав на меті нести безплатну лікарську поміч убогому українському населенню. Окрім лікарської поради в Народній Лічниці, давали її також лікарі зорґанізовані в самаританській секції під проводом др. Маріяна Панчишина. Хворі діставали ліки у всіх аптиках зі знижкою 30% на бльочки самаританської секції або й зовсім безплатно з тим, що кошти покривала секція. Крім цього зорґанізовано лікарську опіку над усіми українськими дітьми в школах, захоронках, бурсах і захистах.

Відділ опіки над полоненими занявся далі також звільнюванням та виміною інтернованих. Щоби акцію звільнень прискорити та звернути увагу польського Червоного Хреста і польських властей на відносини по таборах і тюрмах, вислала самаританська секція відпоручників до польського Червоного Хреста у Львові і делеґата варшавського Червоного Хреста з меморіялом, де представлено умовини, серед яких живуть тисячі полонених цивільних і військових з домаганням, щоби польські власти видали приказ негайного переслухання інтернованих, звільнення невинних, а поправи відносин для тих, що остануть. Ті лихі санітарні умовини в таборах ствердила також швайцарська місія Червоного Хреста, що взяла в свою опіку українських полонених.

В меморіялі домагалися також звільнення поворотців із фронту по розпаді Австрії та інвалідів, жінок, дітей, священиків, лікарів, санітарної служби, учителів, залізничників та урядників.

Звернено увагу також на грізний санітарний стан в краю, на пошести, що десяткують цивільне населення. Секція домагалася далі переведення в життя всіх постанов польсько-української умови у Львові з 1. II. 1919 і підчеркувала, що український уряд виконав вже ті постанови і згодився, щоби польське цивільне населення тогобіч опікувалося полоненими поляками.

Про розмір праці свідчать дати хотяйби з першого місяця. До 19. I. 1919 р. виплачено запомоги 210 родинам на загальну квоту 21.850 корон. Раненим та полоненим уділено запомоги на квоту 5.500 корон та розділено маси харчів та папіросів. В серпні цьогож року з запомоги користало вже 800 родин.

На Бриґідки в серпні цьогож року посилано 540 обідів, а в тім 200 порцій молочної страви для хорих і реконвалесцентів по тифі. Інтерновані в полевих арештах дітавали тричі на тиждень по 320 обідів, інтерновані в бараках за личаківською рогачкою 180 обідів денно, хорі в епідемічному шпиталі в тих самих бараках 100 порцій молока денно. Всі ті обіди й харчі возили самі члени Комітету візками.

Незвичайно тяжка служба була в допомоговій секції. Нераз і не два треба було іти, чи це з харчами, чи з грошевою запомогою, чи з лікарською поміччю в найдальші периферії міста на Замарстинів, Знесіння, Клепарів, Левандівку чи Богданівку в страшну слоту. І нераз вертали ті членкині самаританської секції напів живі, перемоклі, перемерзлі в тих своїх не дуже теплих окриттях і не все цілих черевиках.

Працювала і секція посередництва. В короткому часі зголосилося 345 безробітних жінок і мужчин. Секція варстатів зорґанізувала дві робітні, артистичних робіт і направу панчіх і білля. В робітнях працювало 20 дівчат.

І як щойно тепер в „Червоній Варшаві" Ґрабца розконспіровано ті „дромедарки" першої жінки маршалка Пілсудского, що віддали такі неоцінені прислуги польському визвольному рухові, так і тепер в 15-літню річницю треба згадати про ті українські жінки Горожанського Комітету з 1919 року. Головою секції була Олена Косевичева, секретаркою Олена Шепарович, а працювали там: Дарія Старосольська, Софія Олеськівна, Стефанія Пашкевич, пок. Стефанія Рибачківна, Софія Коблянська, Ольга Мрицівна, Цьопа Волянська, Стефанія Янкевичівна, Люба Білобранівна, Ольга Квасницева, Марія Голубцівна і щекількадесять інших жінок.

Олена Косевичева, голова Самаританської секції Горожанського Комітету.

ГАНДЗЯ ДМИТЕРКО.

ПІД ЛИСОВИЧАМИ

(Уривок із щоденника).

Я належала до сотні Івана Чмоли; його заступав під цю пору четар Артимович. Сотня була в резерві в Болехові, та в травні 1915 р. рушила на становища до Лисович. Пригадую, як сьогодні. Пополудні кружляв московський літак над Болеховом і Стрільці зістрілили його. Цілий день було строге поготівля. Не можна було нікуди з сотні віддалятися. Кожної хвилі могли нас кинути, куди було треба. Сподівалися попівночі вимаршу, тимчасом ми вирушили вже в 11-ій. Ніч була темна. Ми йшли гостинцем у напрямі Стрия. На сході від нас, у долині, кипів завзятий бій, стрілянина така страшна, що мимоволі ми мовкли... ніхто не заговорив голосніше.

З гостинця спустилися доріжкою направо в долину. Подорозі часто спинялися. Заборонено голосно говорити. Посувалися мовчки. Спинюючись, Стрільці зараз сідали, клали голови на наплечники й так дрімали, інші — сперті на крісах — також дрімали. За хвилю знову вперед. По боках дороги видно хати, значить село, але ні світла у вікнах, ні живої душі, немов вимерло. Хотілося-б почути хоч гавкіт собаки — даремно.

Поволі дійшли до церкви. Курити не вільно, щоби не зрадити себе в селі. Розтаборилися на цвинтарі, біля церкви й так мали просидіти, чи пролежати до ранку. Поукладались одні попід паркан, другі попід церкву; як стояли, так попадали й поснули. Я не могла задрімати, бо холодно було й сильна стрілянина мене нервувала. Кулі блукали між нами.

Рано показав мені німець-лікар кульку в паркані, що вночі застрягла над моєю головою.

Перейшли на становища за городи, а то й поміж хати села. Розстрільні недалеко від себе, бо чути гамір по московському боці. Чути майже рівночасно вистріл і розрив шрапнелів. Як лиш москаль почне кидати шрапнелями, ми ховаємося до сусідної стодоли.

Надходить вечір. Всі насторожені. Ось і приказ:

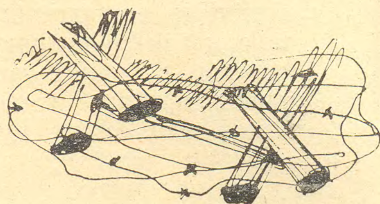
Третя сотня має йти до Болехова, по дротяні кізли (перешкоди). То впевнило нас, що зближається московський наступ. Вийшли в 9-ій год. звечора, а на 12-у, найдальше на 1-у год., маємо вже повернути.

На становищах остає з нашої сотні около десятка старшин і підстаршин, а між ними й тов. Степанівна.

До Болехова зайшли ми досить скоро, бо в порожні, та назад з тягарем трудніша справа. Кізли були довгі на яких 5—6 метрів й важкі, ми несли щось 20, так що майже не було нас на зміну, й ми мусіли часто відпочивати.

Московський наступ почався над ранком під ослоною мряки вже десь по другій годині. Як ми були ще на гостинці в лісі, то чули в цілій долині направо, почавши від Болехова, сильну стрілянину й крики „урра!". Кізли ставали щораз тяжчі й ми ледви поспіли десь на четверту вдосвіта. Було вже запізно.

Дротяні перешкоди казали нам лишити при третіх ровах, а нам дали приказ доносити муніцію до тих ровів, де здається була в резерві ґрупа майора Альтмана. Декотрі товариші, досвідніші в таких випадках, моментально пропали, як під землю провалились. Остався — пригадую собі — вістун Розметанюк, я і ще кількох товаришів.

Нас забрав якийсь хорунжий мадяр, чи німець і приказав носити скрипки з муніцією. Ми хотіли вияснити, що мусимо повернути в розстрільну до нашої сотні, та дуло револьвера хорунжого, звернене до нас, мадярська лайка й „марш форвертс" пригадало нам воєнну дійсність. Ми носили ту муніцію з чверть години з недалекої стодоли. Нараз чуємо „урра" вже ось перед носом. Пропав хорунжий, зникли й мої співтовариші, тільки я опинилася сама серед мряки. Крісова стрілянина не вгаває, гармати бють за втікаючими. Передімною на яких сто кроків біжить двох москалів і кричать: „стой австріяк!". Я змірила до стрілу і в тім огорнуло мене якесь дивне почуття: не то смішности, не то ніяковости.

І я опустила руку.

З мряки виринає хмара салдатів. Ділить нас вже лиш саджавка. Я круто повертаю на якесь подвіря. На ньому лиш полонені москалі, наші ранені й більше нікого. Кидаю очима сюди й туди, шукаю будьякого знайомого й от бачу, як через городи біжить хорунжий Ковалик і махає до мене рукою.

Біжу й собі в ту сторону, куди він показує. Перескакую через плоти, перелази, та як на біду, ще й під гору. На силу дігнала, а відпочати годі, бо артилерія бє по втікачах.

На бігу довідалась я, що наших багато попало в полон, а між ними Степанівна. „Якби я вас не стрінув, товаришко, хто знає, що з вами булоби. Я останній вирвався з того пекла", сказав хор. Ковалик. Дійсно, думаю, мала я щастя в нещасті. Я тоді мало думала про те, що діялося кругом мене. Мені все стояли перед очима два москалі в мряці, а за ними ціла хмара їх голов. Ділить мене від них тільки якась саджавка.

Ми добігли до гостинця й тут застали вже майже всіх, хто вспів утікти, а там побачила я й того хорунжого, що заставив був нас носити скрипки з муніцією.

Разом із товаришами Стрільцями ми опинилися коло трену в Болехові. Там мала зібратися наша сотня, що була розбіглась, як ті курчата перед шулікою.

Московський наступ не мав великого стратегічного значіння; після нього австрійська армія, а з нею й Стрільці пішли вперед, аж над Золоту Липу.

Вічні Агасфери

На сході торохкотіли кулемети і широкими смугами стелилися степами дими з визвольних гармат; вели це горячкову „роботу" за визволення і ніхто не був певний, коли буде кінець, хоч той кінець був уже так близько... А найменше може думали про цю невідрадну хвилину артисти театрів, що розїжджалися по всім усюдам і віддавали народу те, що найкращого мали. В них не було завтра, не було сьогодні, в них було мистецтво, творчість і праця...

— — — — — — — — —

Було то 1920. року.

Гурток артистів-аматорів Тернополя з гарними завдатками і рожевою надією на будуче рішив зорґанізувати малий театр і з підготованими песами виїхати на Вкраїну. Разом з ними згодилися їхати теж Юрчакова та Крушельницький — люде з чималим вже тоді артистичним довідом. Була то пора не дуже пригожа на прогульки того роду, але ніхто з охочих не брав того під увагу. Історія галицького театру доказує, що охота подорожування є питоменною прикметою нашого артиста...

Рішення запало таки в нашій хаті. Як я тільки почула про Вкраїну, тоді давай просити маму: поїду й поїду. Страшенне хотіла я побачити те все, про що стільки наслухалася, начиталася, що — просто — вросло в мою душу. Це чарівне слово: Україна — зосереджувалося в мене докладно в поняттях: Київ, Шевченкова могила, народ, вечерниці... одним словом — ходячий, живий Кобзар...

Відразу мама нічого не сказала, мабуть не мала часу. Але коли мої прохання стали вже надто настирливі, тоді вона, прибравши серіозний вид, сказала твердо: „Не поїдеш!" — Того було вже мені забагато. Від трьох днів бачити заколот у хаті, ходити з кута в кут з мýкою вижидання і з червоними від хвилювання щоками — і врешті усвідомити собі, що маю сидіти в хаті (школи були тоді нечинні), коли вони там... Це було понад мої сили і я розридалася так, що чули мене на другім подвірю. Був це обяв роздратовання і бунту, якого досі ніхто в мене не бачив.

І ось моя анархічна тактика побідила. Мама дала свою згоду, викладаючи цілу низку „застережень". Світ закрутився кругом мене. Тернопіль перестав для мене існувати, я бачила в своїй уяві Київ, Шевченкову могилу і т. д. і т. д. Перед найкращою своєю товаришкою снувала я „ґіґантичні" пляни й обіцяла привезти їй звідтіль якусь цінну памятку, а відтак, гукнувши тернопільцям „бувайте!" — подалася з „нашими" туди, де... Київ... і т. д. і т. д.

Одного гарного осінного ранку виїхали ми з невідкличними „пшепустками" і „підручними" декораціями (патентований винахід укр. театру) на фірах, прямуючи до кордону. Ціла наша прогулька весь час відбувалася на фірах, бо за інший рід комунікації тоді труднувато було. На „пшепустках" зазначено було, що їдемо в освітних цілях на села, при чому мене записано, як діяльного члена товариства. — 12-літний „діяльний" член... Тямлю: на границі веліла нам сторожа позлазити з возів і станути рядом до контролі; колиж запитали про мене, хто це, сказано: артистка. Хотілаж я тоді розсміятися. Господи, як хотіла! Але налякалася... мами; вона так міцно сіпнула мене за руку...

Була це, зрештою, перша і послідна контроля за цілий час нашої подорожі. Потім вже почалася правдива блуканина серед стратеґічно розбалянсованих армій і ми ніколи не могли зорієнтуватися, до кого належимо. Але товариству ніколи не бракувало веселости й очайдушности. Фільософічно-задумчивий Крушельницький, вічно невдоволений Зубрицький, моторний Паньчишин, сміливий Демчук — всі вони находили щасливий вихід і в найбільш скрутній ситуації.

Їздили ми від села до села. Відбувалося то так: заїхавши в якесь село, розпитували наші стрічного чоловіка про те, що потрібно нам було. Питання починалися все одним: як називається село і чи є саля. Колиж відповідь на друге питання була по нашій думці, тоді розгощувалися. Звичайно один із наших полагоджував адміністраційні справи, а прочі шукали кватир. Недовго й шукали: народ на Вкраїні гостинний. Зараз же потім ішли оглядати салю.

„Салі" — щоправда — траплялися ріжні. Раз грали наші в читальні, раз у жидівській, старій школі, нераз у шопі, чи в стодолі, а то й у повітці... Товариство годилося на все, нічому не дивувалося, на ніщо не нарікало; кінчалося звичайно мистецькими дотепами. Насміялося раз товариство доволі з одної

такої „салі". В одному селі дали нам салю... на стриху. Публика й актори лізли туди по звичайній сільській розгойданій та довжелезній драбині. На горищі і сцена і саля були як слід, безліч крісел на салі (навіть імпровізовані льожі...); а й сам будинок зверху був нічого собі. Псували стиль та нерівнонога драбина і двері в „фоє", що відчинялися питоменним стриховим способом... Самозрозуміло, що наші артистки, вилізши в ту салю рано, злазили аж по виставі. — Але грали! І то з великим успіхом при повній касі кілька днів. На відїзді обіцяли одушевленій публиці повернути ще...

Найдовше, бо повних три тижні перебули ми в с. Сніткові. Було то просторе і гарне село з широкими вулицями і сахарним заводом, а його мешканці дуже нас полюбили. Зі Сніткова виїжджали часом наші з виставами на другі села. На одну таку поїздку взяли й мене. Затямила я собі її найдовше зі всіх...

— — — — — — — — —

Їхали, співали. Сонце посилало свої останні дари, вози гуркотіли по замерзаючій під вечір землі. По дорозі стрінули ми похорони; в уквітчаній осінніми квітками відкритій труні лежала молода гарненька дівчина в вінку і биндах. Люде співали, вітер маяв хоругвами, дівчина неначе спала... Картина була справді прекрасна і небуденна для нас галичан. Похорони перейшли, спів втихав, а ми все ще сиділи тихо, заслухані. — Нараз почули ми з третього воза за нами: — „Панство! Не їдьмо! Завертаймо! Похорони перейшли нам дорогу, а це віщує лихо!" То гукав Зубрицький, песимістична й недовірчива натура; велів він зараз же задержати коні і заявив, що далі не поїде. Висміяли його наші, зацитькали і потягли сердегу за собою. Недовго й село показалося; на Вкраїні — як на долоні: далеко видно. Їхали, знов співали, знов перекидувалися жартами; хтось зажартував, що „дома" будемо всі викручувати з себе воду, бо в ночі мабуть дощ буде: в котрійсь стороні неба гриміло. Будемо — так будемо; дощ — товариству не новина.

Віхали в село — і зараз завважали якусь дивну метушню. Стрічний чоловік підійшов до нас: — „До кого?" — спитав.

— „З виставою. Артисти."

— „Алеж, люде! — засміявся злорадно. — Завертайте коні, нічого вам тут робити! За лісом большевики! Чи не чуєте стрілянини?"

Справді, гуділо. „Громи" показалися гарматніми стрілами.

Тікалиж ми тоді, Боже мій! З негостинного села до Сніткова, зі Сніткова таки ще тої самої ночі до Ушиці, звідтіль навмання, здобуваючи коні просто терором — далі, далі, аж до Волочиськ.

У Волочиськах — нова халепа. Наш візник — одинока наша надія на швидке поборення негостинних верстов — збунтувався. Кинувши батогом об землю, почав з одчаєм вигукувати, що далі не поїде, що „худоба згноблена", що — хай його тут і вбють — не поїде. Не помагали ні прохання ні загрози. Скінчилося врешті тим, що господар дав ногам знати таки на очах численної товпи, відрікаючися коней.

Доїхали ми якось до Підволочиськ, де нас після всіх правил тодішньої военної тактики конфіновано і рішено відставити до „нашого" Тернополя.

Зібралася братія в вагонах, радуючись, що діло пішло „по маслі". Врадувалися наші ще більше, коли в поїзді стрінулися з своїми „братами" — придніпрянським театром; найшлися там і Борисоглібська й Орлівна, пок. Садовський, Орел і ін. Жінки закватирувалися в окремім купе і давай розказувати собі свої „одисеї"... Було чого слухати. А щоб даром не сидіти, займалися вони одним „военним" ділом, що був тоді „dernier cri..." настирливо болючим. Юрченко зове це — „вошобийня".

Загально відомим є факт, що з Підволочиськ до Тернополя не дуже то так далеко. Але в 1920 році ми їхали туди повних три дні.

Виїхали з Підволочиськ повним ходом. Кілька верстов дальше поїзд станув, а по якомусь часі рушив, але дуже поволи. Здивувало нас це, а виглянувши вікном, ми скоро зрозуміли причину. Оце побачили ми, що поїзд не їде сам, хоч машина видавала жахливі стогони та масу диму. Поїзд пхали люде; таки просто пхали. Люде ці — це був ніхто інший — як пасажири-мужчини нашого поїзду. Значить — ціла військова президія і наші артисти. Картина була таки небуденна.

Допхали поїзд до лісу і тоді найбільш компетентна особа — машиніст велів — рубати дрова в лісі, щоби було чим заїхати до найближчої стації. Не було як бунтуватися... Різали, рубали, носили... Незвичні мязи мліли, чола „мислителів", стратеґіків і дипльоматів вкривалися потом одчаю. Ненаситна машина — здавалось — поглотить усі їхні сили, а потім засміється усіма голосами...

Не поглотила. По двох днях праці опали безсило-побідно руки ad hoc робітників. Машина пробудилася; дрогнула раз-другий, зівнула широко чорним димом і потягла ласкаво ряд своїх пупілів-вагонів; не збунтувалася ні разу аж до самого Тернополя.

— — — — — — — — —

Артист перейшов сам себе. Довелося йому відіграти ролю, накинену самим життям, а режісеровану інстинктом самозбереження. Декораціями служили спантеличені села і перші відгуки червоного терору. І врятувавши себе, дало товариство ще один доказ, що натура укр. артиста тверда і перетриває всі злидні свого ідейного життя...

Ні Києва, ні Шевченкової могили не довелося мені побачити. Привезла я лише маленький образець-емалію Матері Б. Почаївської. З чималим трудом здобула я його в хазяйки, що мала ікон в двох хатах у три ряди, а того зразу не хотіла дати.

Подарувала я емалію товаришці. Чи зробила їй тим втіху — не знаю. Одно певне: ту маленьку емалію я хотіла би дуже тепер мати.

Бо вже ніхто ніколи таких річей звідтіль не привезе.

СОНЯ БЕЙ.

С. СЕВЕРИНА ЧСВВ.

ВЕСІЛЬНИЙ ФРАҐМЕНТ

(Почіпчування).

Коли хочу забути про буденщину, тоді кидаю всяку роботу й замикаюся в кімнаті, що криє в собі скарби народньої ноші. Тут мій рай. Тут можу сидіти годинами й перебираючи в руках давні памятки, з ними розмовляти.

На стінах висять світлини наших учениць в народніх одягах, а між ними, як контраст, портрет старенької жінки в рянтусі. Це у мене унікат. Бо хтож бачив тепер у Тернопільщині жінку в рянтусі? Таке могло вдатися тільки артистові Горняткевичові, що зумів собі зєднати стареньку жінку й вона витягнула з самого дна скрині старосвітський одяг і послужила за модель.

Вечір. Я розложила кільканадцять чіпців, поставила варстатик, на якому жінки їх ткали. Сиджу між ними, як між живими істотами й думаю.

Про що? — готов хтось запитати. Думаю про тих, що колись прикрашували голови цими чіпцями, а їх уже нині нема.

Літо. Сидимо в тіні дерев і бабуся вийшла загріти своє знемощіле тіло. Ще й нині бачу її одяг. Спідниця з конопляного полотна, сорочка з вузенькою мережкою, на голі чіпець. Просимо бабусю, щоби нам розказала, чому відданій жінці не вільно показатися без чіпця. — А чи виділи ви коли Матір Божу з відкритою головою? — питає бабуся.

Не годиться відданій жінці ходити без чіпця, бо за таке Бог карає. Оповім, що сталося, як я була дівкою, а ви слухайте і розважте.

У нашому селі жив заможний господар. Прийшла пора женити сина, та чогось не міг у своєму селі знайти пари. Та негарна, та має мало поля, онта простого роду.

Оженився з дівчиною з другого села. Була гарна, багата, роботяща, але дуже гонорна. Не хотіла ходити в чіпці, навіть до криниці бігла простоволоса, а ми всі боялися, що стягне на себе кару Божу. Пішла в жнива жати жито. Десь коло полудня показалися хмарки, став дощ накрапати, загриміло раз і другий, женці пішли під полукіпок, а вона навіть хустини не накинула на голову. Сіла тай більше не встала; вдарив грім і на місці вбив. Не було рятунку, почорніла, як вуголь, а коралі розірвала нечиста сила й розкинула по полі. Люди в селі казали, що то кара за те, що ходила „простоволоса". Єґомосців панич казав, що не повинна була класти серпа коло себе, але хтоб там вірив у те, що кажуть пани, вони знають своє, а ми своє.

Усі затихли під вражінням. Моторошно стає на згадку такої страшної смерти. Але бабуня переводить розмову. Зачинає говорити про веселіші речі: почіпчування.

На Поділлі, перед війною, весілля було розложене на три дні. *Вінкоплетини, вінчання, почіпчування.*

У батьків молодої відбувалися вінкоплетини; вінці плели старші жінки для молодої і молодого. Молодий діставав віночок на високу шапку, яка була необхідна, чи літом, чи зимою. Весь час грали музики. Літом виходила молодь на подвіря, за нею йшли музики, а старі забавлялися в хаті. В часі танців виспівували хлопці й дівчата, що кому долягало. Виспівав хлопець жаль на невірну дівчину, висміяв у пісні свого товариша, що відбив дівчину. Співає кандидат до женячки, багач, але сирота:

Тече вода зпід города
По білім пісочку,
А хтож мені молодому
Випере сорочку?

Мама мені не випере,
Бо мами не маю,
До сусіди не понесу,
Бо я ся стидаю.

Молодиця зі села Настасова у Тернопільщині. На голові чіпець: верх кибавки обвинена хустка. З обох боків спущене волосся, це т. зв. „долі". На шиї багате намисто. Сорочка вишивана скромно; лише білими восккованими нитками.

Світлив Ст. Щурат.

Йому відповідає дівчина співаючи, що ніхто її не припав до вподоби, тільки багацький Гринь.

З другого кута несеться спів:

Молодиці, як зірниці,
Дівчата, як сонце,
Треба ми си вибирати,
Хоч одну доконче.

Весілля справляли окремо батьки молодої і молодого. Перед вінчанням ішов молодий зі свахами й старостами до молодої. Молодій розплітали коси, батьки сідали по середині хати, молоді падали їм до ніг, батьки благословили, дівчата співали, музика

грала, а всі плакали. Після вінчання молода верталася до своїх батьків, молодий до своїх. Там гостилися і цілу ніч пирували.

Третього дня ішов молодий зі своєю весільною дружиною по молоду. Плакала молода працаючи батьків, плакали батьки за донькою. Свахи скидали молодій скиндячки, на вінець закидали рянтух. Молоду провадив дружба. Одна сваха несла два святі образи, які прибивала в хаті свекрухи на знак, що невістка має там право ґаздувати. Друга сваха несла кужіль, а староста ніс на плечах подушки, решту приданого відвозили на другий день.

Повільним ходом зближалася весільна дружина до хати молодого. На порозі стояла свекруха в кожусі, виверненім вовною до гори й витала невістку хлібом-сіллю. Відтак впроваджували молоду до хати, саджали на скриню, здіймали рянтух. Молода мала ще вінець на голові. Рідня й сусіди обдаровували молоду. Клали на тарілку гроші, співаючи припагідну пісню.

Після дарування провадили молоду до стодоли, де був випрятаний тік. По середині ставляли лавочку. Музика грала дрібненької, але нікому не вільно було з цього користати, могла гуляти тільки молода з дружбою, бо це був останній танець за її дівування. В часі танцю саджав дружба молоду на лавочку. Її окружали гості. Старша сваха здіймала з голови вінець, друга сваха накладала кибавку (обручик). Молода скидала два рази кибавку на землю, на знак, що нерадо працається зі своїм дівуванням. За третім разом покривали голову чіпцем і вивязували хусткою. Для дівчат тут місця не було. Свіжо почіпчена молодиця переходила з рук до рук, всі радо з нею гуляли, ще й приспівували:

А хто любить губи, губи,
А я печериці,
А хто любить дівчатонька,
А я молодиці.

А з боку гляділа трохи з призирством на красуню-невістку теща, бо знала, що серце сина вже туди спрямоване.

ВАСИЛЬ ТКАЧУК.

НЕ СНИЛОМИСЯ...

Повільно та довго стогнав журавель, як пісне колесо у возі, або двері на мотузяних завісах.

Марія воду тягла... Витягла... Наливала до коновок...

З діравого відра ляпотіла вода на цимбриння, а з нього: цю-цюр! кап-кап-кап! — верталась і, губилася в зеленім кружку, та ніби скрученою пружиною розвивалась-творила бігаючі колеса, що гальмувалися в каменями викладені стіни.

— Мой, ти там Марі? га?

Обізрілась...

На опущеній, „предвіцкій" вулиці стояв її брат Федьо — сільський листонос.

Лиш „гиря" ізпід крисані стирчала, мов кужель на кужільці, — а вниз, неначе хто з курячих лабок його склеїв.

— Я... я...! Що скажете?

— А, йдико суда! Маш лист!

— Лист!?

Здивовання, потім усміх шмегіцнув по її, як сонце личку.

— Від кого? не знаєте?

— На маш, читай!

Сойкою майнула д' Федьови.

„До Найдорощої Марусі Казанюк
село Ілинецьке
почта Запрутом."

Обернула коперту.

„Улан Йосип Грусяк
15 п. к. к.
Познань."

— Так... це до мене!...

— Гов, жди-жди, не пилуйси! Дай суда лист. Мені на долоню десять грошів — тогди лист возмеш.

Загризлась...

— Бігме, вуєчку, що немаю. Дайте лист — потому я вам у дубелт дам.

— В „корпоративі" на борг дають — мені шукай „бацуль".

— Йой... йой... Ага! А, яйця берете?

— Гай, шуруй — і неси штири покладки.

— Ждіть тут-о!

Побігла...

А прибігла з яйцями — й тицьнула Федорови:

— Нате! Але бисте ні нени ні дєдеви, що чорне за ніхтем не сказали.

— Боїшся, аби не ганьбили за любаса?

Сором наказав її змовкнути й дивитись у землю.

— Гай-гай!... Не журися... — тай потеліпався грудоватою вулицею.

Вхопила лист і, мик д' керниці. Розпечатувала — тай оглядалась, щоб ніхто не підслухав — і читала — розвозилась:

„Слава — Йсусу — Христу!
До стола сідаю,
Папір розкладаю
І до Тебе наймилніша
Цей лист посилаю.
Через гори, через річки
Лети мій листочку —
Поцілуй миленьку мою
У самі усточки.
І скажи їй промовоньку
Хоч із годиноньку,
Про мою гірку доленьку
В далекім Познани..."

Рибкою в саку забилось її серце...

— Мой, Маріко ге-е-в! А ти чого там задубіла? Тобі байбардзо, що води на окріп тра'!

Проміж віття та дерева сердитий летів ненин голос.

— Йду, йду!

— Тебе лиш по смерть добре посилати!...

Нерадо клала лист у пазуху, немов жандармським байонетом.

— І не-снидомися, що він між чужими не забуде за мене. Боже-Боже, який би то сарачі був мій Іванусь файний вояк в тім мундурі, що були у войну наші стрільці...

КОНЦЕРТ МАРІЇ СОКІЛ

(Гл. світлину на ст. 22).

На користь потерпівших від повені лемків відбувся 17. ц. м. в великій салі Лисенка концерт Марії Сокіл. Вже добре звісне імя концертантки і добродійна ціль притягнули доволі численну публику.

Тим разом започаткувала Сокіл концертовий сезон зовсім новою програмою. Одначе твердити (як це зазначено на афішах), що всі твори у Львові вперше виконані — легка пересада. Це могло відноситися може до українських пісень, ніколи до оперових арій. Мені самій довелося чути „Ля форца дель дестіно" двічи, якраз у Львові.

Ніжно-мелянхолійні, ніби схілні настрої „гіндуських" пісень, композиції Василенка не зробили належного враження. Не диво, — вони композиційно слабі. Вправді спів (Сокіл), скрипка (Козулькевич) і фортепян (Антін Рудницький) творили гармонійну цілість, але те все не могло торкнутися публики глибше, тимбільше що концертантка щойно розспівувалась.

Зовсім інакше представлялася справа з українськими, народніми піснями. Сокіл уміла не тільки підхопити дух народної пісні, вона зуміла ще й передати нам чар нашої пісні — і то так сильно і безпосередньо, що нам хотілося, залежно від слів пісні, плакати чи сміятись. Кожна пісня стала нашим особистим переживанням.

Дуже мельодійно і драматично відтворила Сокіл Барвінського (не Лисенка) „Ой зійди, зійди". Композиція ця, своїм, кожний раз іншим підходом-акомпаніяментом до одної і тої самої мельодії дуже цікава. Незрівнано вийшли лемківські пісні. Їх своєрідний глубоко-сумовитий чар навівав дивний сум.

Обрібка цих лемківських пісень Ревуцького дуже оригінальна й цікава. Але правдиво в дусі лемків — прегарно опрацьовані лемківські пісні Миколи Колесси, точніше сказавши самостійні твори на тему „лемківська пісня".

Легка весільна пісня знову внесла дещо народної бадьорости і подобалась публиці.

В оперових аріях, як усе, Сокіл показувала своє повне вміння. Вебера атакувала, з огляду на мовні трудноші, дещо осторожно, але арія Аґати з опери „Дер Фрайшіц" вийшла і під мовним оглядом без закиду. Ніжну, типічну моцартівську цілість створили опісля Сокіл (спів) і Козулькевич (скрипка) в „іль ре паторе" Моцарта. Концертантка мага нагоду блистіти кольоратурою. Чудово теж вийшла арія з опери „Луізи" французького композитора Шарпантіє.

З наддатків можна назвати імя композиторів Ґречанінова й Рахманінова. З народніх пісень: одна італійська і народні пісні (одна лемківська) в обрібці Ревуцького.

Дуже дискретно акомпанював Антін Рудницький. На жаль ця дискретність не все була на користь творів (Барвінського, Колесси), як і не все підтримувала інтенції співачки.

Треба ствердити, що враження з того концерту було як найліпше і бажано, щоб і продовження концертового сезону відбувалося з таким активним заінтересованням публики, як це сталося на початку.

Мелянія Нижанківська.

Ст. Рудакевич: Автопортрет.

ІЗ ВИСТАВКОВОЇ САЛІ

Цьогорічні імпрези відзначаються одною, дуже рідкою в нас прикметою: обиллям публики. І ювилей театру, „Залізна Острога", дитяча ярмарка, концерт Марії Сокіл, а вкінці відкриття виставки Т-ва Прихильників Мистецтва відбувається все при битком набитій салі. Все це приємно хвилює: ануж, може справді? Може не треба буде вже стягати публику патріотичними закликами для відвідин мистецької виставки?

А тут розгорнулася перед нами робота молодих мистців. На 19 виставляючих є шість жінок-малярок, відсоток у нас небувалий. Між ними найцікавіша Іванна Нижник, яка від часу останньої виставки помітно поступила вперед. Її портрети мають свіжість і безпосередність вислову, що просто дивує. Так само її пейзажі з Космача повні глибини.

Ольга Плешкан залюбки опрацьовує етноґрафічні теми. Студії „Дідусь", або „Жінка при куделі" особливо вдатні.

Стефа Рудакевич натомість виступила тільки з пейзажами; ціла стіна зелені. Серед них губиться її автопортрет, а він з усього найцікавіший.

Стефанія Ґебус і Ольга Манастирська стоять осторонь своїм підходом і тематикою. Ст. Ґебус дала цікаві дереворити й дуже вдатно і сміливо трактований краєвид. Ольга Манастирська менш відважна, зате глибша у своїх „Березах" та студіях типів.

Зовсім окремо стоїть Олена Рубісова. Це вже викінчений мистець, що в своєму „Ґвашу" дала доказ всесторонности свого таланту. Досі ми бачили тільки її дереворити.

Л. Б.

Розпочинаємо сторінку вісток із жіночого світу. Усі події сучасного жіночого руху, успіхи й невдачі жінок, втіха і горе знайдуть тут свій відгук.

Японія. В місті Осака відбувся недавно тому конґрес японських жінок. Японки досі не мають рівного виборчого права з мужчинами. Отже тут зіхалося 350 відпоручниць від зорґанізованого японського жіноцтва з метою, домагатися від парляменту повного виборчого права для японської жінки. Вистилізували петицію, яку підписали всі відпоручниці. Пані Кубутіро, провідниця японських жінок має зложити її при найближчій сесії в парляменті.

Бідні японки! Вони й не сподіваються, яка затяжна й уперта боротьба їх чекає! Згадати б лише француженок, що вже довгий час безуспішно добиваються цього. Здається вже ось-ось: закон перейшов щасливо палату послів, вже небагато йому бракує до правосилля. Аж гульк, застрягне в сенаті! І знову француженки обдумують нові способи боротьби.

А деяким жінкам щастить без великих заходів. Портуґалія признала своїм жінкам виборче право до самоврядних урядів і парляменту. Одначе вимагає від жінок-виборців середнього або вищого образування. Чому це? Мабуть припускає, що образування дає жінкам певну самостійність у рішеннях і виборі партій.

Так само жінки з Филипинських островів дістали тепер виборчу рівноправність. Це близькі сусідки Японії й тому не диво, що японським жінкам це додало охоти до акції за рівноправність.

Америка. В Америці дуже поширені жіночі клюби. Гуртують близько 2 міліонів членів і мають дуже ріжноманітну програму. Діляться вони після партійної приналежности членок, або їх маєткового рівня. Висказують свою думку в ріжних суспільних, політичних і культурних питаннях дня.

Такі клюби мають власні ресторани, бібліотеки, а недавно тому закупив Women Club в Шікаґо ґалерію образів артости 70.000 долярів.

Оцей розмах американського жіночого світу є дійсно рекордовим, коли порівнати його з іншими країнами.

Недавно тому принесли часописи вістку про зхінщену американку, міс Перлу Бек. Вона, хоч дочка місіонара-американця, народжена й вихована в Китаю. Скінчила університетську науку в Шангаю й виїхала до Америки. Але недовго там побувала; затужила за Китаєм, що був справжньою її батьківщиною. Тепер зайняла вона місце лекторки при університеті в Нанкіні.

Вона також талановита письменниця. Пише по англійськи, але виключно про життя китайців. Це дає змогу проникнути хоч трохи в незрозумілий для нас світ, який вона дуже добре знає. Її книжка „Друга жінка" малює саме конфлікти між стародавнім китайським вихованням, а модерним, европейським, в одній родині. І при цьому Перла Бек не добачує в китайців ніякої екзотики; вони їй такі рідні і зрозумілі, як кожному читачеві, що прочитає її книжку.

Фінляндія. Жіночі орґанізації в Гельсінкі створили тепер централю для боротьби з жіночим безробіттям. Головну увагу звернули на умові робітниці, бо (цікаво!) сконстатували в цій галузі найбільший відсоток безробітних. Щоби зарадити лихові, не вдоволяються запомогами та безплатними харчівнями. Влаштовують школи та курси, щоби перешколити кадри жінок, які не знаходять тепер приміщення для себе.

Заразом може Фінляндія похвалитися первиною. Дві фінляндські архітектки, Ельза Борґ і Ельза Арокалло спільно випрацювали плян церкви в місті Сімнеґе. Це перші на світі архітектки, яким доручено перевести будову церкви.

Індія. Підчас останнього землетрясення в Індії згинуло багато жінок під румовищами хат. Звичай не дозволяє їм покидати домашнього вогнища підчас небезпеки, отже вони не виходили з домів. Впали жертвою стародавніх пересудів. Але їхня доля всеж таки краща від тих, що залишилися в живих, а стратили своїх мужів підчас землетрясення. В Індії, як відомо, вдова, це погорджувана істота. Її вважають нещастям сімї, за яке вона мусить відплачуватися працею та покорою.

Правда, індійські жіночі товариства вже підняли боротьбу проти цього. Але знаємо, що ніщо не стоїть так твердо й міцно, як традиція. Багато ще води пропливе, поки індійська жінка переборе оцю перешкоду.

Другим лихом в Індіях це звичай діточих подруж. Батьки заручують діти зі собою ще в колисці, а вінчають дуже молодими, майже дітьми. Останній перепис населення виказав 65 міліонів жінок в Індіях; з того $12^1/_2$ міліона це заміжні жінки нижче пятнадцяти літ, а міліон нижче десяти літ. Уявляєте собі таку десятилітню „молодицю"? Дитину, в віці фізичного й умового розвитку, коли їй ще треба дитячої розваги, або просто, дозвілля, забави, переводять із батьківського дому в чужий, кажуть поважати якогось чужого хлопчину як мужа та замикають у круг суворих подружих обовязків. Серед цих умовин поширюються серед жінок незвичайно швидко сухоти. На одного сухітника-мужчину, припадає шість сухітниць-жінок.

Індійки почали недавно тому боротьбу за виборче право. Їх піддержують у цьому змаганні анґлійські жіночі орґанізації. На чолі цієї акції стоїть анґлійська посолка, леді Астор.

ПОМЕРЛА МАРІЯ ЗАНЬКОВЕЦЬКА

Саме в попередньому числі, в повісті „Лисенки й Старицькі" розказує О'Коннор-Вілінська про дебют Заньковецької в Києві; цікаво було прочитати враження про перший її виступ, що по словам авторки „не переходив за звичайну межу". Тепер уже описаний другий її виступ, де Заньковецька порвала глядачів за собою чимсь незвичним, неймовірним — якимсь криком, що „порушив усі приписи сцени".

Ці слова відразу передають суть її постаті. Вона ціла була чимсь таким, „що порушувало усі приписи нашої сцени". Бо досі там були водевільні молодиці, або сентиментальні „пейзанки" в сальонових народніх строях. А коли Заньковецька взяла в свої руки Марусю (якої бліду відбитку ми мали нагоду недавно бачити на Ювилейному Святі Театру) або жартівливу Цвіркунку, ці постаті відразу набрали життя. Вони перестали бути розвагою для знудженої малоросійської публики, яку досі бавив український театр. На сцену вийшли справжні, непідсолоджені українські матері й дівчата з усім їхнім гором, вийшла весела, розгукана Цвіркунка, не підшаржована й природня.

Заньковецька зуміла видобути з нечисленних тоді побутових пєс справжні драматичні моменти, а своїм постатям надати прикмет небуденної глибини. В тому її заслуга. Тоді, коли театр жив українофільською романтикою і годував глядачів дешевими ефектами цього жанру, зуміла вона налляти свої постаті живим змістом. Поруч із Садовським, Кропивницьким і Саксаганським двигнула вона український театр із хуторянського на світовий рівень.

Яке це щастя, що вона появилася тоді саме, коли ми її найбільше потребували!

В жовтні ц. р. вона померла. Вістка про її смерть здивувала декого: широка публика давно її вже поховала. Бо так воно є з драматичним артистом: він умирає разом із театром, який заступає. Побутовий театр уже давно пережився, але його память і заслуга буде вічно жива в нашій історії.

Л. Б.

ДИТЯЧА ЯРМАРКА

Цієї весни діти замкнули сезон імпрез концертом діточої орхестри. В осені відчинили його діточою ярмаркою.

Ініціятиву цієї імпрези взяла в свої руки Укр. Захоронка. Як звичайно, товариство рухливе й підприємчиве, вміє дати все щось нового й приманчивого. А головне — розуміє як не можна краще, психіку діточу. Хто з нас не любив, дитиною, торгувати, купувати, важити, мірити? Хто з нас не мріяв мати колись склеп, справжній склеп, наприклад із чоколядою, або (залежно від віку й замилування) з книжками, чи спортовим приладдям?

Укр. Захоронка здійснила оці діточі мрії хоч би на одно пополудне. Діти дістали справжні стійки з реклямовими написами, а в стійках справжній товар до продажі. Очевидно, коли доручили їм таке важне діло, відповіли діти серіозним відношенням до справи. Продавали з величезним завзяттям. Щебетушка, що стояла за столиком „Золотої Кави" не давала нікому спокою; кожний мусів покоштувати того, що вона наварила. А кіоск „Ароза" мав щастя: маленька Леся в білому фартушку й очінку, була така апетитна, як усі ті невеличкі будині, розложені кругом неї.

Найкраще виглядали діти-продавці у спеціяльних костюмах. Згадана вже Леся як куховарка, обі Вірки з Народньої Торговлі в синеньких плащиках, Нінка з Маслосоюзу, Орися зі стійки „Українського Народнього Мистецтва" в чорному плащику й береті. Кооп. „Пласт" післала на салю невеличкого пластуна в повному виряді, що несміливо роздавав реклямки. Там де товар одноманітний, оживляли його яркі синенькі плащики продавців, а знову при цестрому, яркому товарі, як у кооп. „Українське Народнє Мистецтво", вистачив спокійний некрикливий одяг. В ніякому разі народній стрій. Народній стрій розсіває увагу глядача, не дає змоги зосередитися на стійці. Хиба одна пекарня „Золотий Колос" могла собі на те позволити, бо її однородний товар (великанські рогалики, колачі, хліби) якраз потребував такого оживлюючого осередку.

Але ці дрібні недотягнення не закаламутили діточої втіхи.

Початок зроблений. Наші діти знають уже, що це паста „Елеґант", що в „У. Н. М." можуть дістати справжні українські ляльки, що „Пласт" має ріжне спортове приладдя. І в свої Святомиколаївські мрії напевне включать тільки вироби рідного промислу.

Стійка кооп. „Українське Народнє Мистецтво" на дитячій ярмарці у Львові. З ліва дитячі вишивані суконочки на стояках. На столі розложені ляльки в народніх строях, перед ними дрібна кераміка й дереворізьба. За столом мала Орися Павловська запрошує до купна.

ПЕРЕГЛЯД ЖІНОЧОЇ ПРАЦІ

ТКАЦТВО

На Східних Торгах у Львові.

Серед відділу льняних тканин на видному, ясному місці стоїть ткацький варстат. Це велика скомплікована будова, де нитки основи чергуються з нитками утка. Окремо біжить стрічка металевих плиток із дірочками — це шабльон на тканий коліровий взір, яким викінчуються рушники. Бо хлопчина, що ногами й руками пускає варстат у рух, саме тче рушники.

Розпитуємо. Хлопчина відповідає гарною українською мовою.

Це варстат Ткацької Школи зі Стрия. І всі ці вироби кругом — грубше й тонше льняне полотно, верети, рушники й інші тканини, теж вироби школи, що вислала його до обслуги варстату.

Охоче дає нам і дальші інформації. Учнів та учениць приймають до Ткацької Школи по закінченні 5 кляс народніх та 14-того року життя. Наука триває три роки як у кожному ремеслі. Вписове 10 зол., шкільні оплати 90 зол. річно. Незаможні можуть мати знижку. По укінченні школи може абсольвентка відкрити самостійну ткацьку робітню, або бути ткацькою інструкторкою. Школа не має інтернату.

Як легко маємо можливість доброго фахового вишколу! В Стрию, де життя дешевше як у Львові, при невеликій шкільній оплаті, вишколити кілька дівчат на те, щоби вони спільно заложили потім кооперативну ткальню! Полотно, верети й інші ручні тканини матимуть чимраз більший збут. Варто зорганізувати як слід виробництво цієї важної галузі нашого домашнього промислу.

Але тканням перероблюємо не тільки льон і коноплі, але й вовну. Ось ми вже при килимах.

Існує при Держ. Технічній Школі у Львові річний курс килимарського ткацтва. Абсольвентки цього курсу мають право провадити килимарські варстати.

Приймають по укінченні 7-клясової народньої школи. Кандидатка мусить викázати лікарським свідоцтвом, що дозволяє їй працювати в килимарському промислі. Потрібний вступний іспит. Вписове коштує 10 зол., шкільна оплата за цілий курс виносить 120 зол., платна в місячних ратах по 12 золотих.

Килимарський промисл у нас все ще нерозроблений як слід, хоча ми вже маємо деякі осяги на тому полі. (Гуцульське Мистецтво, Гуцульщина, Збут у Косові, О. О. Кульчицькі в Перемишлі). Але велика більшість килимів іде в світ все ще через чужі руки, а недавно тому мали ми змогу подивляти на Сх. Торгах старовинні українські килими в виконанні одної чужої килимарської школи. Ще багато лишається роботи для наших килимарок!

Л.

Проф. С. Русова. Наші визначні жінки. Літературні характеристики-силюети. З нагоди ювілейного Українського Жіночого Конґресу. 1884—1934. Коломия. Накладом час. „Жіноча Доля“., ст. 92. З окладинкою Наталі Ґеркен-Русової.

З нагоди Українського Жіночого Конґресу появилося кілька статей про творчість українських письменниць. В журналі „Назустріч“ з дня 15. VI. стаття Марії Деркачевої — „Профілі українських письменниць“, в „Польсько-українськім Бюлетені“ з дня 30. VI. і 8. VII. стаття Роберта Жаховського Kobiety w literaturze ukraińskiej“ і в „Ділі“ з дня 11—15. VII. стаття-реферат Катерини Чайківської — „Участь жінки в українському письменстві“.

Ці часописні статті не кожний матиме змогу перечитати і вони скоро попадуть у забуття. Зате тривалою памяткою зїзду буде книжечка Софії Русової. Про авторку книжки написала коротку статейку О. Кісілевська на підставі незвичайно цікавого життепису, який друкувала С. Русова на сторінках журналу „За сто літ“, книга третя, р. 1928, ст. 146—205 п. з. „Мої спомини“.

Після короткого вступу про початки жіночого руху, подає Софія Русова 14 сильветок наших визначних письменниць і учених. Найбільше місця посвятила піонірці жіночого руху Наталі Кобринській. Зупиняється над її життєписом та характеристикою її літературної і громадянської праці.

Гарно опрацьовані сильветки Уляни Кравченко, Марка Вовчка, Ганни Барвінок. Зі щирим теплом пише про ці письменниці, що були їй особисто знайомі. Пізнаємо тверду, виковану з криці постать Олени Пчілки і її дочки Лесі Українки, ближчими стають Дніпрова Чайка, Любов Яновська і Грицько Григоренко, щирою симпатією насвітлені Христя Алчевська, Ольга Кобилянська і Олена Кисілевська. Не забула згадати про наших учених Марію Загірню і Олександру Єфименкову.

При кожній сильветці — подана література про дану письменницю — переважно праці наших учених з Радянської України і тамошні видання творів поодиноких письменниць.

Книжечка повинна би знайтись у бібліотеці кожної жінки, головно в бібліотеках дівочих шкіл, щоби заохотити жіночу молодь до студіювання творів жінок-письменниць. Але для цього треба було би створити „Жіночу Бібліотеку“, і перевидати твори українських письменниць з недоступних радянських видань. Інакше всі ці сильветки, профілі і портрети будуть тільки безкровною тінню.

Степан Чарнецький. Нарис історії українського театру в Галичині. Львів. Накладом фонду „Учітеся брати мої“. Ст. 253+(3).

Перша більша праця про український театр — це книжка Дмитра Антоновича „Триста років українського театру 1619—1919“, що вийшла в Празі 1925 р. Тепер з нагоди 70-роковин української сцени, появився перший нарис історії галицького театру.

Автором цієї книжки є Степан Чарнецький, довголітний мистецький керманич галицького театру у передвоєнній добі. Він з мистецьким хистом поета оживив наше театральне минуле і ми неначе в фільмі оглядаємо картини життя наших артистів.

Колись у Празі бачила я фільму з життя перших піонерів чеського театру і вона зробила на мене дуже велике враження. Подібне враження викликала книжка Степана Чарнецького.

Перед очима пересуваються перші мрійники, що видвигнули думку про заснування українського театру. А далі перше представлення Квітчиної Марусі, в 1864 р. — прийняте з великим одушевленням. На основі джерельних матеріялів, автор змалював живо й інтересно дальшу історію театру, всі пориви й упадки, успіхи і невдачі. Не поминув нічого. Кожна сторінка життя театру однаково важна і цікава. Кожне імя однаково дороге й незабутнє.

Багато ілюстрацій, якими прикрашена книжка, ще збільшують враження і влекшують уяві творити фільму життя. Зворушливою і суґестивною є віра автора „що недалеке майбутнє шле нам добу великого світлого відродження нашого драматичного письменства і нашого театрального мистецтва“. Може ця книжечка пригадає нашому громадянству, що в 70-ліття почину української сцени — ми не маємо самі, де-б відсвяткували це свято. Може здійметься запал — не пливкою хвилею морського прибою а тривким, твердим зусиллям.

Книжку цю треба поширити масово — тим більше, що вона так приступно написана і недорога. **М. Д.**

М. ПАСТЕРНАКОВА.

ВПРАВЛЯЙМО З ДІТЬМИ

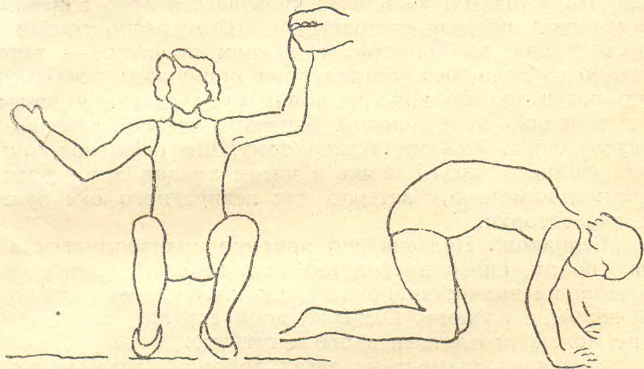
Сьогодні, коли не треба вже нікого переконувати про велику вагу фізичного виховання, коли вже й найширші маси зрозуміли, що через фізичну справність одиниць ідемо до сили народу — не вдоволяємося примітивною культурою тіла, але шукаємо щораз то нових доріг до піднесення її.

Мало хто із нас родиться з ідеальними фізичними диспозиціями, одначе систематичними вправами можна осягнути знамениті успіхи. Доказом цього є американська молодь, про яку прецінь не можна сказати, що це добра раса, бож майже кожний американець — це мішанець кількох рас, а свій високий фізичний рівень здобуває руханкою, спортом, масажами та гідропатією.

Річ у тому, щоби цю рецепту примінювати вже від наймолодших літ.

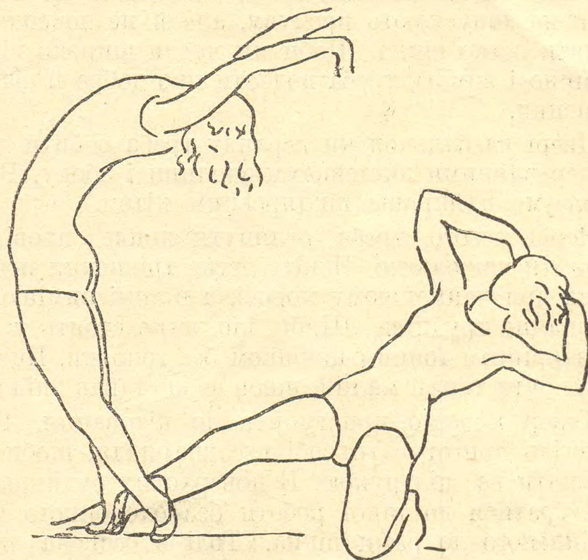
Правда, вже в школі стрічаються діти з руханкою, одначе знаємо, що її ведуть там шабльоново, маючи на увазі цілий гурт дітей, а не індивідуальні здібности й потреби одиниці. Колиж згадаємо ще умовини, серед яких відбувається в нас шкільна руханка, то з жалем ствердимо, що вона небагато може причинитися до фізичного розвою дитини.

Вже у 4—5 році життя тіло дівчинки заповідає свої будучі пропорції. Одна прим. має тоненькі ноги, друга піднесені рамена, інша видовжену шию. Рівнож і гнучкість хребетного стовпа й бедер буває вже у тому віці ріжна. Такі й тим подібні естетичні відхилення може направити бодай в части кожна мама, коли схоче посвятити своїй дитині кожного дня кілька хвилин на відповідні фізичні вправи.

На питання, коли зачинати у дітей фізичні вправи, годі докладно відповісти. З тим є подібно, як і з наукою музики чи чужих мов. Кожна дитина реаґує інакше; треба брати під увагу вроджені здібности, замилування.

Найкраще вести руханку з дітьми у формі забави, уникаючи різкого числення й команди, що своєю монотонністю мучить і знеохочує до вправ дитину. Отже нехай вони скачуть як зайчики, ходять як песики, вигинають хребет як котик на печі, літають як птахи, — нехай стають навшпиньки, досягаючи щось солодке, положене високо, нехай ходять осторожно поміж розложені на підлозі предмети, підносячи високо ноги, або нехай знов „надувають мяч" втягаючи носом сильно повітря та випускаючи його. Нехай дитина ілюструє рухами тіла якусь казку, що є для неї й приємне й для здоровля хосенне. Тоді з дітей, пасивних слухачів маминих казок, стають активні представники подій, які їх цікавлять від найраншої молодости та є нерозлучною частиною їхнього світа уяви.

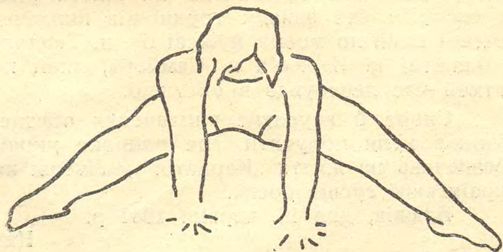

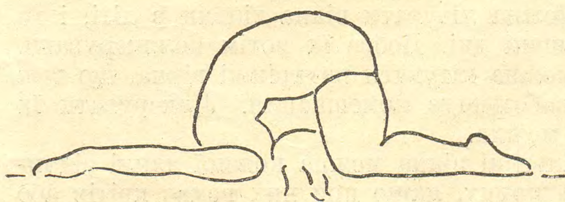
Одначе не всім дітям можемо дозволити свобідну рухову забаву. Деякі з них люблять лиш сидіти, інші залюбки мучать ноги, а ще інші підчас забави найрадше кидаються на землю і виправляють „перевертні". Діти надто грубі, отяжілі, є у забаві повільні, рухаються так, як їм вигідно. Треба їх розрухати та вказати нові рухові можливости, а саме скрути, обороти, корчення й протягання мязів і т. п.

Не позволяймо дітям надто довго сидіти, бо лікарі твердять, що найвигідніше сидження є більше шкідливе як стояння, бігання та скоки.

І тільки трохи терпеливости, — а її знайде кожна мама коли схоче помогти своїй дитині, памятаючи при тім, що щоденними фізичними вправами осягають люди чудес.

— Подаємо кілька образків із вправами, котрі, крім многих інших, можна з успіхом примінити у щоденній діточій руханці.

ВІКНА НА ЗИМУ

Добре провітрюване помешкання, що має щільно пристаючі вікна, скоро нагрівається і зберігає температуру. А часте провітрювання в зимі конечно потрібне, особливо в нових будинках, де пітніють стіни і викликують шкідливу вогкість.

Давніші способи ущільнювати вікна на зиму всім нам відомі. Лісний мох, вузькі паски паперу, наклеювані поміж віконниці, валочки із вати. Всі ці способи не допускають продуву, але й не дозволяють відчиняти легко вікна. Щоби ми могли широко відчинити вікно і зимою, треба подбати про добре й фахове ущільнення.

Двері на балькон чи веранду треба оббити вузькими деревляними листевками здолини і збоку. Вікна ущільнюємо найкраще шклярським кітом.

Перш усього треба оглянути шиби, провірити й виміняти ушкоджені. Навіть легке тріснення побільшується при найменшому морозі, а в зимі вимінювати шиби значно трудніше. Шиби, що легко стоять у рамі треба закріпити тонким цвяшком без головки. Цвяшок повинен бути такий малий, щоби не виставав зпід кіту.

Тепер можемо приступити до кітовання. Треба заздалегідь приготувати собі все знаряддя, щоби при роботі мати все під рукою. В поверхових будинках не можна братися до такої роботи без охоронного паса, прикріпленого до рами вікна. Тоді є безпека проти нещасливого випадку, ну й працюється спокійніше, коли не треба безнастанно оглядатися на своє положення.

Вживати треба свіжого кіту, тому, що старий кришиться. Коли хочемо зладити його дома, поступаємо так: мішаємо в мисці 6 частин меленої крейди, 4 частини житньої муки і 4 частини льняного, покостового олію. Вимішаємо деревляною кописткою і вимісимо на дошці як тісто. Олію доливаємо потрохи, тому, що густота кіту залежить від того чи житня мука суха, чи має трохи вогкости в собі. Кіт повинен бути такий густий як тісто на різанці (макаран). З виробленого кіту тачаємо в руках тонкий валочок і втискаємо його рівномірно поміж вікно й футрину, посипуємо сухою меленою крейдою і примикаємо поволи вікно. Таким способом заповнюються всі щілини кітом, а зайвий кіт висувається на бік. За хвилину відчиняємо осторожно вікно й провітрюємо. Там де задержався крейдовий порошок, ще потрібно дрібку кіту. Додаємо його обережно й дуже тонко. І знову посипуємо крейдою, яку найліпше наносити патичком, завиненим у полотняну шматку. Повторяємо це так часто, аж поки не зникне крейда при замиканні вікна. Потім сушимо кіт, примикаючи й отвираючи вікно кілька разів. Замкнути зовсім не можна, доки кіт не висох цілковито, тому що інакше зліпились би обі частини. Підчас того вирівнуємо ножем краї, щоби не виставали грудки. За годину посипуємо знову крейдою, щоби кіт скорше сох, а віконну раму витираємо старанно з решток кіту.

Ззовні можна кітувати вікна тільки в літі, і то в погідні сонячні дні. Добре їх потім полякерувати. В листопаді можна кітувати внутрішні вікна, що теж дуже добре забезпечує помешкання. Лякерувати їх тепер уже не можна.

Так ущільнені вікна можна кожної хвилі відчинити на всю ширину, якщо при них немає квітів або кліток із пташками. Кітовання має ще ту добру прикмету, що й при найбільшій хуртовині не перепускає пороху і знаменито ізолює помешкання перед вуличним гамором. Є дуже тривале, так що не треба його щороку відновляти.

Зовнішні вікна можемо ущільнити при помочи валочків із вати. Перед тим добре обмити віконну раму і помазати футрини густо звареним рижовим крохмалем. Зараз же наложити валочок і лишити все на годину, щоби крохмаль зовсім висох. Вата міцно приліплена, так що буде триматися цілу зиму.

„Мімоза“. В листі до редакції авторка, до певної міри, описала свій характер і тим самим поставила ґрафольоґа в неприємне положення. Спостерігавчий змисл у авторки не дуже сильно розвинений, не дивно тому, що він навіть щодо неї самої міг її завести. Не можна сказати, що в загальній реґресії завинили тільки фізичні недомагання: є багато нескладного у підході до життя; виявляється воно в певній неконсеквенції думання й поступків. Безперечно мусіло бути колись більше вітальности в ріжних починах, — тепер із цього мало лишилося. Багато горя прийшлося пережити авторці через те, що вона не вміла бути сильна у випадках, де сила й опір були конечні. Банально кажучи, авторка була занадто добра. Кажемо *була* тому, що огірчення, яке виразно слідне в письмі й яке з часом почало домінувати над іншими прикметами, затерло для невправного ока правдиве обличча авторки.

„Серпанок“. Надзвичайно приємно познайомитися з „поганим полом, якого натура наділила красою“. Цього, правда з письма не видно; видно зате, що автор немало думає про свої зовнішні вальори. Оскільки вони справді такі видатні — то не можна розглядати цього неґативно.

Життєвий елемент на загал добрий. Наразі немає якихось означених заінтересувань глибшої натури. Не виключене однак, що при першій нагоді автор „пробудиться“. Ґрунт для цього пригожий. На жадні експерименти автора не можна взяти й можна бути певним, що інстинктовно вибере таку дорогу в житті, яка йому під кожним оглядом буде найбільше відповідати.

ПОДЯКА.

Оцим почуваюся до обовязку зложити подяку Товариству взаїмних обезпечень на життя „Карпатія“ у Львові за скоре й без зайвих труднощів виплачення повної обезпеченої суми по моєму мужеві бл. п. Теодорі Яворським, учит. в Блажові п. Черхава к. Самбора, який на жаль лише короткий час перебував в обезпеці.

Скоре й акуратне виплачення обезпеченої суми уповажнює мене поручити це одиноке українське Товариство обезпечень на життя „Карпатія“ у Львові найширшим кругам української суспільности.

Блажів, дня 14. червня 1934 р.

Катря Яворська.

ЗИМІВЛЯ РОЖ

Як маю добре перезимувати рожі,— щоби не вимерзли?

Загально відоме є, що шляхотні троянди не змерзають при обниженій температурі 6°—8°, а навіть при 10° Ц. нижче зера видержують студінь. Ріжні відміни — ріжно видержують зимно. Однак і при тій самій відміні троянди ріжно зимують.

Від зрілости дерева — залежна їх відпорність. Ростина перериває постепенно свою веґетацію — в часі лагідної сухої осени. Якщо листя рожі влітку боролося з ріжними недугами і галапасами, а осінь перейшла шорстка та вогка, тоді дерево не дозріває, лишається мягке, губчасте. Як таке, незріле — мерзне і гниє в обставинах, серед яких здорове дерево є відпорне і зимою не потерпить від морозу.

Перші легкі осінні морози не роблять шкоди і не лише минають без лихих наслідків, але сприяють дозріванні дерева.

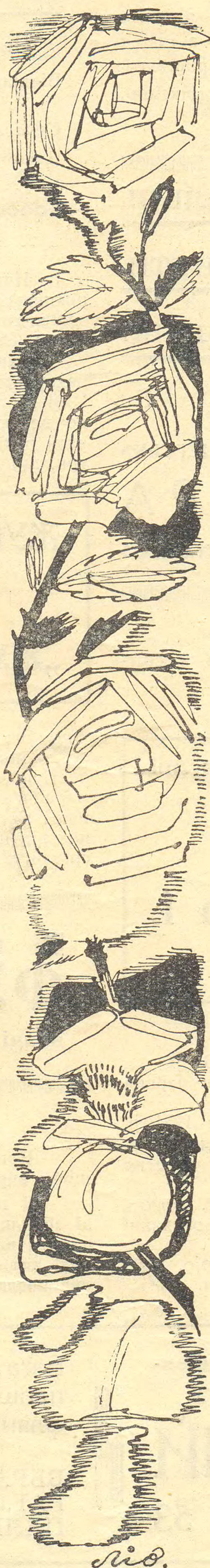
Перед початком листопада не треба троянд охороняти від морозу.

Передвчасне прикривання рож розніжнює їх лише. Скоро починають гнити. Безпосередно перед прикопуванням і прикриванням рож, треба старанно повідтинати усі листки з корони, що самі не повідпадали. Стинаючи листки, прискорюємо дозрівання дерева.

Перша половина листопада є найвідповіднішою порою прикопування. В тій ціли пригинаємо осторожно корону до землі. Щоби пень не зломився, підкопати землю при рожі по тій стороні, в яку нагинаємо. Корону, покладену на землю очищену від трави, листя чи навозу, прикидуємо чистою сухою землею.

Земля, очищена від усякого орґанічного матеріялу є здорова. Одначе занечищена може принести більше шкоди як хісна. Орґанічні частинки в ній почнуть гнити і гниль перекинеться легко на корони троянд.

Найкраще і найздоровіше перезимовують рожі, які прикидуємо лише землею. Часто-густо опаковують троянди соломою. Цей спосіб опаковання не є раціональний, тому, що солома гниє, і в соломі залюбки гніздяться зимою миші, що радо обгризають кору рож. Краще вже вжити до цеї цілі чатиння, бо чатиння нескоро гниє і його миші не люблять. Земля суха, є добрим ізоляційним матеріялом. Здержує мороз. Сама хоч замерзне, не перепускає морозу в такій силі, як назовні.

Одначе ніколи не треба опаковувати ростини із листям на галузках. Зівяле листя це перші зародки гнилі.

Верства землі повинна бути груба зразу на 20 цм. Грубша верства, до цього ще й за легкої зими нанесе більше шкоди, як легкий мороз, бо без доступу воздуху троянди дусяться і гниють. Тим-то лагідна зима більше небезпечна для зимівлі рож, як гостра. В лагідну зиму більше рож пропадає. Тому не спішімся з передвчасним опакованням їх і передвчасним прикриванням навозом чи листям, щоби надмірним піклуванням не заподіяти їм кривди.

Сильні безсніжні морози є дуже небезпечні. В таку пору треба й пень хоронити перед студіню, а корону прикопати грубшою верствою землі і прикрити навозом або листям із дерев.

Пень загально не змерзає. Але, щоби його охоронити перед сильним нагріванням сонця, що зморожує кору рожі, слід обвязати його тонкою верствою соломи.

Окрім високопенних рож — залюбки плекаємо в городах карлові рожі, які в своїй культурі далеко вдячніші, як високопенні. Зимуючи їх, треба рівнож охороняти перед морозом. Спосіб зимовання їх дещо відмінний тим, що в них нема пня, лише корона. Старші кущі з великою короною пригнути подібно як високопенні, перестерігаючи всіх засад при цьому, а малі кущі обложити з усіх сторін чатинням, прикопати землею у виді кіпця. При безсніжній зимі збільшити ізоляційну верству, накриваючи їх стаєнним навозом, чи листям.

Притинання троянд відложити аж до приходу весни. І то притинати їх щойно тоді, коли почнеться новий період веґетації.

Шляхотні відміни пнучої рожі є рівнож вразливі на студінь — тому й про них не можна забувати. Зберігаємо їх подібним способом: обвиванням, долованням і прикопуванням.

СТ. ГАВРИСЕВИЧ,
власниця косм. кабінету „Distinction".

КОСМЕТИЧНИЙ ПОРАДНИК.

Вражлива. Складки на шиї можна усунути вмілими (інакше можна собі багато пошкодити) масажами, — а також відповідними окладами. Читачки „Нової Хати" користають з безплатних показів і рад у космет. кабінеті „Дістінксіон", Львів, ул. Коперника 42а.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ.

Микола Угрин-Безгрішний, Рогатин. За листа й світлину дякуємо. Відпишемо листом.

Славка Несторенко. Нарис не піде.

ЛИСТУВАННЯ АДМІНІСТРАЦІЇ.

Ст. Сеґерова, Куликів. Заплачено до кінця 1934 р.

А. Ярмушова, Бобровнік. Заплачено до кінця червня 1934 р.

Марія Білозор, Коломия. Заплачено до кінця 1934 р.

Інж. С. Зеркаль, Братіслава. Заплачено до кінця 1934 р.

Д. Зубрицька, Стубно. Заплачено до кінця вересня 1934 р.

Ст. Охримович, Мукачів: Передплату з Ч.С.Р. можна присилати заграничним поштовим переказом. У льосуванні будете брати участь.

Наталка Балицька, Густ. Анкету підготовляємо. Про килимовий взір мусимо розвідатися й напишемо Вам.

З НАШОГО ДОСВІДУ.

Наталка Балицька, Густ. Килими на стіну й на підлогу ріжняться від себе не лише якістю, але й везерунком. Стінний килим може бути багатший, ріжноманітний у красці й рисунку. На підлогу треба килиму спокійного, простішого.

Тапчан добре прикрити ліжником, які виробляють на Закарпатті дуже гарно.

Коли влаштовуєте на ново свою кімнату й замовляєте до неї килими, тоді старайтеся ціле урядження згармонізувати в красці. Не маємо на думці одної якоїсь краски, а дві-три, що зносяться зі собою. При цьому виходіть від меблів, тому що це предмет найдорожчий і довготривалий і не так легко його змінити. Якщо Ваші меблі брунатні (це буває найчастіше), тоді оживить їх дуже гарно краска піскова й помаранчева або цегляста. В килимах маємо дуже гарні комбінації тих красок. Так само годиться тут зелена краска в ріжних відтінках. При чорних меблях є відповідною краска синя, сріблиста, ріжні відтінки рожевої.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ.

Пригадуємо всім, що дістали в жовтні складанки ПКО, щоби вирівняли якнайскорше свої залеглости.

В грудні ц. р. переходимо на двотижневик. У звязку зі збільшеними коштами двотижневика ми приневолені припинити висилку журналу на кредит. Отже прохаємо в листопаді вирівняти залеглости, якщо бажаєте одержати в грудні два числа.

НОВА ХАТА

журнал для плекання домашньої культури

виходитиме двічи в місяць починаючи від 1. грудня ц. р.

Приносить у черговому році:

цікаву повість норвезької письменниці Сігріде Бо у перекладі,

нові нариси нашої подорожниці Софії Яблонської,

огляд нашого ужиткового мистецтва

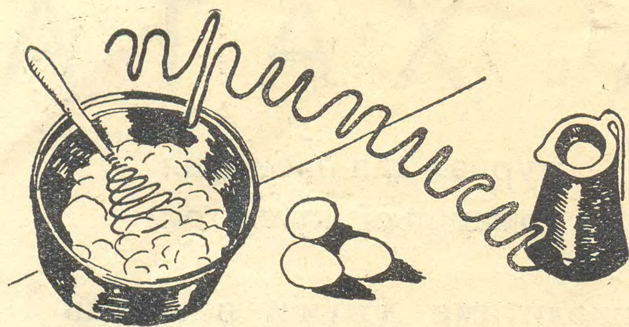
графольогічний порадник під проводом Галини,

косметичний порадник під проводом Стефанії Гаврисевич,

трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

Колірові таблиці взорів

Аркуші кроїв.

Анґлійський росіл.

Потрібно: ½ кґ. телятини (лопатка), 2 літри води, пригорщу різанців, кілька зернят ялівцю, мушкателевої галки, соли до смаку.

Зварити телятину з сіллю, галкою і ялівцем, дати трохи домашніх різанців, телятину покраяну в кістки.

Телячі битки.

Потрібно: ¾ кґ. телятини без костей, ¼ кґ. ниркового лою, 5 дека масла, ½ булки намоченої в молоці, 1 ціле яйце.

Телятину, лій, масло й булку посікти ножем, або перепустити через машинку, добре перемішати, додаючи соли й ціле яйце. Виробити круглі битки, присмажити на топленому маслі. Подавати з краківською кашкою.

Гречана каша в налисниках.

Потрібно: 20 дека гречаної каші, 10 дека сушених грибів, 3 цибулі, 5 дека масла, 10 дека муки, 2 яйці.

Зварити сипку кашу. Зварити гриби й покроїти в паски; підсмажити на маслі, 3 цибулі і те все змішати з ⅓ літра грибового смаку, кашою й посолити. Зробити 12 налисників. Ринку вимастити маслом, висипати булочкою, виложити налисником, посипати кашою, знову налисником і знову кашою. Запекти в печі, подавати з грибовою підливою.

Яйці з грибовою підливою.

Потрібно: 8 яєць, 3 дека грибів, 5 дека масла.

Зладити звичайну грибову підливу (без сметани) і на кипячу спускати яйці.

Різанці з грибами.

Потрібно: 20 дека муки, 4 яйці, 5 дека сушених грибів, 5 дека товщу зі солонини, півтора дека масла, 2 дека тертої булки, соли й цибулі до смаку.

Замісити тверде тісто, розтачати й положити на серветі, щоби висхло. Посипати злегка мукою, звинути в валок і кроїти тонко. Різанці розсипати на стільниці. Вкинути до кипятка в широкій посудині. Коли звариться, вийняти і загартувати зимною водою.

Відцідити, додати товщу. Зварені грибки дрібно посікти, піддусити з маслом, доливаючи смаку. Можна додати присмаженої але не зарумяненої цибулі. Вимішати різанці з грибами, виложити ними форму, висмаровану маслом і висипану тертою булкою. Запекти, або підсмажити в грубій пательні й подати.

Яринні флячки.

Потрібно: ¼ кґ моркви, 15 дека петрушки, кусник салери й пора, ¼ кґ бараболі, 1 цибуля, ½ шклянки сметани, 2 дека муки, сіль і перець, 2 дека масла.

Всі ярини окрім бараболі, покроїти в паски так як різанці. Вкинути на розпущене масло, дусити під покришкою, потім підляти водою або смаком із ярин. Дусити аж змякнуть. Додати бараболю, покраяну в кістки, коріння й сметану. Коли бараболя змякне, заправити мукою розведеною зимною водою, вложити пульпети і раз заварити. Можна додати трохи зварених домашніх різанців (макарану).

Пульпети: Заварити ¼ літра води з маслом і кропом, всипати 5 дека кашки краківської і мішаючи зварити густу кашу. Коли вистигне, вбити одно ціле яйце, додати більше кропу, добре вимішати і формовати кульки величини ліскового оріха.

Джем із клюкви (журавини).

Потрібно: 1 деко клюкви, 70 дека цукру, 2 шклянки соку з клюкви.

Щоби отримати 2 шклянки соку, треба ¾ кґ клюкви залляти шклянкою води і зарити на легкому вогні, аж пустять сік. Вилляти до полотняного або флянельового мішочка і повісити, щоби сок стік. 2 шклянки того соку вляти до миски, всипати цукру й мішаючи на легкому вогні варити, аж поки не розпуститься цукор. Тоді всипати вимиту й перебрану клюкву і смажити на сильному вогні, потрясаючи посудиною. По 10 хвилинах вляти трохи джему до горнятка й понурити в зимну воду. Коли джем стужіє — готовий. Коли ні, треба смажити дальше й повторити пробу. Зливати гарячий до сухих, огрітих слоїків, коли вистигне, залляти смолою.

Лакоминка з яблук.

Потрібно: 5 яблук, 16 дека цукру, 4 дека родзинок, 2 дека помаранчевої шкірки, 2 дека цитринової шкірки, 2 білка.

Розварити яблука, додати цукру, родзинок і помаранчевої шкірки і зложити мармеляду на огнетривалім полумиску Покрити тугим снігом із цитриновою шкіркою, посипати цукром і зарумянити в гарячій печі.

ОБИДИ НА ЦІЛИЙ ТИЖДЕНЬ.

Неділя: Юшка з подрібу; дріб, помідорова салата, бараболя; яблука в крухому тісті.

Понеділок: Грибова юшка з різанцями; телячі битки з капустою й бараболею; будинь Ароза румовий.

Вівторок: Яринна юшка; котлети з телячої печінки, бараболяне піре і квашені огірки; накипляк із булки.

Середа: Помідорова юшка; ґалярета з мясною начинкою, бараболі присмажені з цибулькою; будинь Ароза ванілевий.

Четвер: Юшка з яблук, печеня волова на дико з галушками; компот.

Пятниця: Борщ; гречана каша в налисниках; риж зі сметаною.

Субота: Анґлійський росіл; мясо росолове з цибульовою підливою, бараболі, квашені огірки, риж із яблуками.

часного селянського життя. Свіжо оброблені народні сцени, багаті рухом, співами. Кропивницький у ролі огидного глитая, художній усією своєю постаттю, ґрімом, убранням, голосом, жестом, і нарешті — Заньковецька.

З першою появою це нова Заньковецька: певна артистка в кожному своєму русі, правдива, жива. На ній справжня селянська сорочка, кубового ситцю спідниця, прикручена на стані вовняним плетеним поясом, дрібне намисто на шиї, черевики хоч і не цілком етнографічні, але вже близько до правди. Все те робить добре враження.

Дійшли до високо-траґічного моменту: Катерину розлучають з улюбленим чоловіком. Його вхопили, виводять. Вона кинулась за ним, і от, порушуючи всі приписи сцени, розтявся такий розпучливий голосний крик, що у всіх похололо на душі. Це був не театр, а правда. Глядачі дивилися на сцену, ошелешені враженням. Такого вони ще не бачили і не сподівалися.

В антракті переходили із льожі в льожу висловити свої незвичайні враження.

Серед публики тільки й чутно було:

— Оце Заньковецька! Оце артистка! Це наше цінне придбання!

XXIX.

Чергові вистави виявляли перед глядачами ріжнобічний, багатий талант Кропивницького. Після закоханого лицаря-козака Назара і блискучого Гаркуші — виборний Макогоненко, пяний Кабиця і дурник Стецько. Стецька Кропивницький грав так, що нервові жінки попадали в істерію від безупинного сміху. Весь театр, не втихаючи, реготався, та й не можна було заспокоїтись ні на хвилину, поки Стецько був на сцені. Коли дівчина подала йому гарбуза, він почав гратися ним, підкидаючи вгору, а далі розбив і, присівши, вибирав із нього насіння і лузав, смакуючи. Міміка його і всі рухи були такі, що глядачі пропадали від реготу.

Але разом із тим. друзям Кропивницького здавалось образливим бачити великого артиста в тій майже кловнській ролі. Йому висловили те і він покинув назавжди ролю Стецька.

Грав він її в Києві тільки один раз.

Амплюа тогочаснього артиста було надзвичайно широке.

Кропивницький мав уже тоді понад сорок років і весь час своєї артистичної карієри возив свій великий талант по маленьких здебільшого містах, серед дрібних труп, виконуючи найріжноманітніші ролі, пристосовуючись до смаку і вимог провінціяльної публики. Був він і Полоній в Гамлеті (бо мусів по тодішньому закону рівнобіжно грати і в російських пєсах), і герой Гаркуша і куплетист в дивертісментах, які часто заступали водевіль і були дуже в моді.

Яка насолода була сидіти в льожі біля сцени і чекати виходу славного артиста!

От він виходить з-за лаштунків своєю особливою, вахлуватою ходою, трохи спустивши голову, мов селянський дядько на господарстві; став перед рампою, задумався хвилинку і промовив теплим, по душі линучим тоном: „Думи мої, думи мої...“ Кожний слухач відчув і Шевченка, і артиста, і себе самого.

Хтось після того співав, оповідав...

Публика повернула на веселий лад. Знову Кропивницький. Але вже й хода не та і постава, і погляд. Музика задріботіла якийсь вступ, і Кропивницький заспівав своїм гарним баритоном їм самим складені куплети про „Сіру кобилу“, „Удовицю“, або „В кого гроші — той хороший“.

Марія Заньковецька в ролі Цвіркунки.

Ставало так щиро весело, як не часто стає в житті.

І все в його виконанні, починаючи від глибокої драми до тих майже балаганних сміховинок. було бездоганне мистецтво, переняте його надзвичайним талантом.

XXX.

Микола Вітальович все жив у домі Мезера. Звикли зустрічати в нього новий рік. Збиралася головним чином своя рідня і дехто з українського громадянства. Коли перебував у Києві театр, то приходили артисти.

На цей раз виставляли в салі без декорації Людину містерію, написану гарним віршем, з музикою Лисенка.

Люді було тоді десь пятнацять років. І Михайло Петрович і Микола Вітальович визнали твір за дуже добрий. Були присутні Кропивницький і Садовський. Ролі виконували: Людя — Щастя з завязаними очима; Лора — Вічність, закутана в білий серпанок; Лорин брат Ераст — Старий Рік; маленька Оксана — Кохання, вся в рожевому, з червоним серцем на грудях і маленька Оля — Гроші.

„Ой ви гроші, гроші, гроші,
Ой які ж бо ви хороші!
Бо вже ніде правди діти,
Що всі люди, навіть діти,
Навіть молоді дівчата,
Дуже люблять грошенята“.

Вічність винесла до глядачів Новий Рік, маленьку Галю Лисенко.

І Кропивницький і Садовський дуже сподобали твір.

XXXI.

В салі Качали влаштовано Шевченків вечір. На нього взяли дозвіл у поліції. Свято відбувалося відкрито. Звичайно, українці збиралися вшанувати память Шевченка потай, як стародавні християни в катакомбах. Вибирали для того придатне помешкання у якогось сміливого патріота, що брав на себе небезпеку зустрічі з жандармами.

Одного разу збиралися майже в центрі міста, в помешканні пані О'Коннор на Фундуклеївській вулиці, але зібранню тому надали вигляд іменин господині, бо в домі звикли до гостей. Але здебільшого влаштовували те в дальніх кутках Києва, або у якомусь глибокому дворі. Там правили всім розпорядчики з студентської молоді.

По духу того часу молодь уважала за добрий тон не звертати уваги на зверхність. Микола Вітальович завжди поставав проти того. Одного разу, коли прийшов на вечірку і побачив недбало накриті столи і застромлені в пляшках свічки, він у розпуці плеснув руками і скрикнув:

— Ніякої естетики!

З того часу стали дбайливіші, бо кожне слово Миколи Вітальовича Лисенка важилося.

У салі Качали можна було підготовитись цілком інакше і вечір набрав імпозантного вигляду. Поставили естраду, довгі столи для вечері, накриті білими настільниками; більша частина присутніх в українських убраннях. Гарний концерт із деклямацією Кропивницького і Старицького, з виступом Садовського і добрими співами. Але щодо промов — то засъ! Не говорили того, що чути було по таємних кутках.

Свято припало на день народження Шевченка, тому вільно було і танцювати. Микола Вітальович заграв козачка. Поважний педаґоґ Лубенець пішов з Варварою Семенівною Житецькою в танець під веселі вигуки глядачів. Вона дріботіла по селянському, а він вибивав закаблуками і навіть пускався навприсядки. Молодь підбадьорувала їх оплесками.

Але хотілося подивитися на справжній танець, і всі кинулися до Садовського. Його ухопили і поволокли на середину салі. Навкруги зімкнулося широке коло. Садовський повів своїм козацьким поглядом: — „Хто ж стане зі мною?" — Виступила Маруся Старицька в роскішному вкраїнському вбранні, в червоних чоботах і поплила, як лебідь по воді. Вона танцювала дуже гарно з ріжноманітними відмінами, легко, виразно. З Садовським вони складали мальовничу пару. Публика була в захопленні.

Після такого козачка ніхто не наважувався наслідувати їх і перейшли на світові танці.

Потім співали хором, бавилися і вечеряли, та без промов.

XXXII.

У великій директорській льожі Старицького звертала на себе увагу молодь в українських вбраннях, за ними студенти в високих шапках і мальовничих кереях. „Киевлянин" не пропустив тієї нагоди і на другий день оповістив, що в театрі Берґоніє публика не так дивилась на сцену, як на директорську льожу, де велика родина пила чай за самоваром і поводилася, як дома.

„Чорноморці" в прекрасній перерібці Старицького з музичними точками Лисенка, з божественною Цвіркункою-Заньковецькою.

Ось за лаштунками чути її заливчастий дзвінкий сміх і вона виступає на сцену весела, трохи на підпитку, плескаючи в долоні і крізь сміх виспівуючи:

— Поводився журавель, журавель...

Ніщо таке не миле, як той рідний спів. Українській душі він як дощова вода рослині. А тут, що не пісня, то краса.

„Заспівали козаченьки в похід з полуночі"... і помалу згасли остатні звуки десь далеко за лаштунками.

От затягла Цвіркунка, розплітаючи Марусі косу, сумної весільної, — і ввесь театр тихо зажурився. Ось гуртовий спів за весільним столом. А останній хор: „Слава нашим козаченькам", підносить молодь до захоплення.

Завіса впала, а збуренні чуття не спадають, а наростають до гучного вибуху.

Гаряча юрба з „ґальорки" скотилася вниз і збилася перед орхестрою густою лавою, невпинно викликаючи артистів на сцену. Уже ті виходили тричі, уже вийшли і пятий раз серед напівпогашеного світла, а ентузіязм все наростав. На сцену хмарою полетіли смушеві шапки. Артисти відкланялися, підняли їх, покидали назад. Тоді розбурхана юрба метнулася через орхестру, плигнула на сцену, з гамором оточила артистів, підняла їх на руки... Стало моторошно, небезпечно серед того стихійного натовпу.

Людя й Лора були на той час на сцені, затримані розмовою з артистами. Вони втікли до одягальні Заньковецької, а Садовський, якого несли на руках, гукнув через голови:

— Збережіть дітей!

Заньковецька заступила їх собою і просила юрбу розійтись. Та не помагало. Тоді Садовський на руках переніс Людю й Лору до сходів, що сполучали сцену з готелем нагорі, де жили артисти.

Кропивницький і ще дехто втікли раніше. Рятувалися, як від повені.

Нарешті увільнилася і Заньковецька і помалу гаряча молодь покинула театр.

Але їй не минулася та демонстрація. Побачивши наскільки вкраїнський театр підносить національне чуття, ґенерал-ґубернатор заборонив на довший час українські вистави в Києві.

(Далі буде).

До цього числа долучуємо листівку взорів.

Почтову належитість заплачено гуртом.
Należytość pocztową uiszczono ryczałtem.

Видає Кооператива „Українське Народне Мистецтво“.
Редакція і Адміністрація: Львів, Ринок ч. 39., І. пов.

За Редакцію відповідає МАРІЯ ГРОМНИЦЬКА.
З друкарні Вид. С-ки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.

ЦІНА ЧИСЛА ЗОЛ. 1.50.